
TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERE SAĞLANAN KAMUSAL HİZMETLERE YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME*

Osman AĞIR

Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,
osmanagir@ksu.edu.tr. Orcid id: 0000-0002-1087-0478

Öz

Suriye İç savaşı sonucu çok sayıda Suriyeli sığınmacının Türkiye'ye gelmesi; sığınmacıların eğitim, sağlık, barınma, güvenlik vb. bazı temel gereksinimlerin kamu tarafından acilen karşılanması zorunluluğunu doğurmuştur. Bu kapsamda göç edenlerin hukuki durumlarıyla ilgili yasal altyapı oluşturulmuş, eğitim sağlık gibi temel hizmetler kayıt altındaki tüm sığınmacılara ücretsiz hale getirilmiş, sığınmacıların diğer sorunlarının çözümü noktasında da önemli mesafeler kaydedilmiştir. Bu minvalde hazırlanan bu çalışmada; Arap Baharı sonucu Suriye'de başlayan iç savaş nedeniyle ülkesinden kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin karşılaştıkları temel sorunlar ve bu sorunlara yönelik kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen çalışmalar değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, Suriye, Göç, Türkiye'deki Suriyeliler, Suriyelilerin Temel Sorunları

AN ASSESMENT OF PUBLIC SERVICES PROVIDED TO SYRIANS IN TURKEY

Abstract

As a result of Syrian civil war, the large number of asylum seekers have come to Turkey and important problems have emerged. In this context, the legal basis for the legal status of the migrants has been established, and basic services such as education and health have been made free to all registered asylum seekers and important problems have been recorded in the solution of the other problems of the asylum seekers. In this study, public policy for the solution of basic problems faced by asylum seekers in Turkey were examined.

Key Words: Arab Spring, Syria, Migration, Syrians in Turkey, Basic Problems of Syrians

* Bu çalışma 28-30 Eylül 2017 tarihleri arasında Fırat Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenmiş olan KAYSEM 11'de sunulmuş olan bildirinin genişletilmiş halidir.

1. GİRİŞ

Mart 2011’de Arap baharının etkisiyle Suriye’de başlayan gösterilerde, göstericilere hükümet güçleri tarafından sert müdahalelerde bulunulmuş, Türkiye’nin ve bazı Batılı ülkelerin bu sert tutumdan vazgeçmesi yönündeki çağrılarını dikkate almayan Esed yönetimi, sivil halka dahafazla baskı ve şiddet uygulamayı seçmiş ve bir iç savaşın başlamasına zemin hazırlamıştır. Esed güçlerine karşı ciddi bir muhalefet oluşmasını dikkate alan uluslararası topluluğun büyük çoğunluğu ve Türkiye’nin beklentisi, Esed rejiminin fazla uzun ömürlü olmayacağı yönünde olmuştur (Kirişçi,2014, 8). Ancak; yedinci yılında olmasına karşın Suriye’deki çatışmaların halen devam ediyor olması durumun hiç de beklenildiği gibi gelişmediğini göstermektedir. Çatışmaların ne zaman biteceğine dair bir öngöründe bulunmak ise bugün itibarıyla mümkün gözükmemektedir.

Suriye’de 15 Mart 2011 yılında başlayan iç karışıklıklarda, aralarında sivillerin de bulunduğu en az 500 bin insan hayatını kaybetmiş, bu süreçte nüfusu 20 milyon olan Suriye’de 13,5milyon insan yardıma muhtaç hale gelmiş,6.3 milyon insan yerinden edilirken, 4.9 milyon insanise kurtuluşu komşu ülkelere sığınmakta bulmuştur (AFAD, 2017). İç savaşın başlangıcından bugüne kadar Suriye halkının neredeyse yarısı göç etmek durumunda kalmış, bunlardan bir kısmı ülke içerisinde daha güvenli bölgelere doğru yer değiştirirken önemli bir kısmı da ülke dışına göç etmiştir.Halen devam eden ve ne kadar devam edeceği de kestirilemeyen bu göçler hem Suriye içerisinde hem de Suriye’ye komşu ülkelerde sosyal, ekonomik ve siyasi birçok sorunu da beraberinde getirmiştir.

Türkiye’ye Suriyeli sığınmacı akını ilk olarak Nisan 2011 tarihinde başlamıştır. Türkiye, bu tarihten itibaren Suriyelilere yönelik “açık kapı politikası” uygulayacağını ilan ederek 100.000 kişinin kritik eşik olduğunu dile getirmiş, ancak Suriye’den gelen göç dalgası beklentinin ötesinde gerçekleşmiştir. Türkiye, sürenin uzaması ve sayının dramatik şekilde artmasına rağmen Suriyelileri kabul etmeye devam etmektedir(Orhan ve Gündoğar, 2015, 12). Bugün itibarıyla Türkiye’deki kayıtlı sığınmacı sayısı üç milyonun üzerinde olup Türkiye dünyada en fazla Suriyeli sığınmacı barındıran ülkedir. Sığınmacıların ihtiyaçlarının neredeyse tamamını Türkiye kendi olanakları ile karşılamakta, uluslararası toplumdan ve diğer ülkelerden kayda değer bir yardım alamamaktadır.

Türkiye’de yaşayan Suriyeli nüfusun ev sahibi topluma etkileri ve kendi yaşadıkları sorunlar ele alınırken kamplarda yaşayanlar, kamplarda yaşamamakla birlikte kayıt altında olanlar ve hiçbir kaydı bulunmayanlar olarak üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutmak yerinde olur. Çünkü bu üç guruptan her birinin ev sahibi topluma olan etkileri ve kendi yaşadıkları sorunlar birbirinden farklıdır. Kamplarda yaşayanların barınma, beslenme, eğitim, sağlık, güvenlik vb. ihtiyaçları ücretsiz olarak Türkiye Devleti tarafından karşılanmaktadır. Kamp dışında yaşayan ve kayıt altında olanlar sağlık ve eğitim olanaklarından yararlanabilmekte, hiçbir kaydı bulunmayanlar ise her türlü ihtiyacını kendi olanakları ile karşılamak durumundadırlar. Kamplarda ve kamp dışında kayıtlı olarak yaşamakta olan Suriyelilere her türlü kamu yardımı yapılmakta iken kayıt altında olmayanlar eğitim, sağlık, sosyal yardım olanaklarından yararlanamamaktadırlar. Kayıt altında bulunmayanların bedelsiz eğitim-sağlık hizmetlerinden mahrum bırakılmaları ve sosyal

Türkiye’deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme

yardımlardan yararlandırılmamaları göçmenlerin büyük çoğunluğunun kayıt altına alınmasını sağlamıştır. Bu durum sunulan kamusal hizmetlerin planlanmasını kolaylaştırmış ve ortaya çıkabilecek sorunlarının çözümüne olumlu katkı sağlamıştır.

Böylesine büyük bir kitlenin ani ve beklenmedik göçü bu kitleye sunulacak eğitim, sağlık, barınma, beslenme ve güvenlik gibi temel hizmetlerin sunumu konusunda ciddi bir çalışma yapılmasını zorunlu kılmış ve bu minvalde Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından önemli hizmetler ortaya konulmuştur. Temel amacı Türkiye’ye göç etmiş olan Suriyelilere Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurum ve kuruluşları¹ tarafından sağlanan kamusal hizmetlerin tartışılması olan bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti tarafından Suriyeli sığınmacılara sunulan kamu hizmetlerinin, sığınmacı sayısının çok fazla olmasına karşın, etkin ve verimli bir şekilde sunulduğu denencesine dayalı olarak hazırlanmıştır. Çalışmada; Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen göçün boyutları ele alınmış, göçmenlerin Türkiye’deki hukuki statülerine değinilmiş ve göçmenlerin temel sorunlarına yönelik yürütülen hizmetler ele alınmıştır. Çalışmada tarihsel ve betimsel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Kitap, makale, internet kaynakları, dergi vb. yazılı kaynaklardan yararlanılmış; bilgi işleme aracı olarak sosyal bilimlerde kullanılan nitel ve nicel bilgi işleme yöntemi esas alınmıştır.

2. SURİYE’DEN TÜRKİYE’YE GERÇEKLEŞEN GÖÇ VE GÖÇMENLERİN TÜRKİYE’DEKİ HUKUKİ STATÜLERİ

Arap Baharı’nın Suriye’ye sirayet etmesiyle başlayan iç savaşın başlangıcından bu yana Türkiye, tarihinde görülmedik boyutta ani bir kitlesel dış göçle karşı karşıya kalmıştır. Göçmenlerle ilgili tüm konularda olduğu gibi hukuki statülerinin belirlenmesinde de çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılara sunulan hizmetlerin daha iyi anlaşılabilmesi için bu bölümde yaşanan göçün boyutuna ve Suriye’den Türkiye’ye gelen göçmenlerin hukuki durumlarının safahatına yer verilmiştir.

2.1. Göç Kavramı ve Suriye’den Türkiye’ye Gerçekleşen Göçün Boyutu

İnsanlığın varoluşuyla birlikte ortaya çıkmış bir kavram (Tunç, 2017, 135) olan “göç” Türk Dil Kurumu Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü’nde (2017); “Çalışmak ve kendine daha iyi yaşama olanakları bulmak umuduyla, insanların oturdukları yeri bırakıp başka yörelere giderek orada kesin ya da geçici olarak yerleşmeleri”; iktisadi, siyasi veya sosyal nedenlerle bir yerleşim biriminden başka bir yerleşim birimine doğru gerçekleşen nüfus hareketleri; genellikle yerleşmek amacıyla, bir yerleşim yerinden bir başka yerleşim yerine, bir ülkeden bir başka ülkeye gitme eylemi; bireylerin ya da toplumsal kümelerin yerleşmek üzere bir yerden başka bir yere gitmeleri olarak tanımlanmıştır. Özet olarak insanların bir bölge ya da toplumdan diğerine yerleşmek amacıyla hareket etmesi olarak tanımlanabilen göç olgusu İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra çok sayıda ülke için önemli bir meseleye dönüşmüştür (Giddens, 2013,

¹ Türkiye’deki Suriyelilerin sorunlarının çözümüne yönelik yerli ve yabancı birçok Sivil Toplum Kuruluşu (STK) da çeşitli çalışmalar yürütmektedirler. Çalışmanın kısıtlılığı nedeniyle bu çalışmalara burada yer verilmemiştir.

569). Bu kapsamda ulusal ve uluslararası alanda düzenlemelere gereksinim duyulmuş ve normlar oluşturulmuştur.

Dünya ölçeğinde göç örüntüleri ülkeler arasında hızla değişen ekonomik, siyasi ve kültürel bağların bir yansıması olarak görülebilir. Bir ülke içerisindeki yer değiştirme hareketi iç göç, bulunulan ülkeyi terk ederek başka bir ülkeye yerleşme süreci dış göç olarak adlandırılır. Göçle ilgili çok sayıda eski kuram itme ve çekme etmenlerine odaklanmıştır. İtme etmenleri, savaş, kıtlık, siyasi baskı ya da nüfus baskıları gibi insanları göçe zorlayan kaynak ülke içerisindeki dinamiklere atıfta bulunmakta; bunu tersine çekme etmenleri gidilen ülkelerin göçmenleri çeken özellikleridir. Gelişen emek pazarı, daha iyi yaşama koşulları ve düşük nüfus yoğunluğu göçmenleri çekebilmektedir (Giddens, 2013, 569-570). Göçle ilgili literatürde gönüllü, zorunlu, bireysel ve kitlesel göç gibi çeşitli sınıflandırmalar yapılmaktadır. Kişilerin genellikle sosyo ekonomik gerekçelere dayalı olarak kendi istekleriyle daha iyi yaşam koşulları arayışı nedeniyle gerçekleştirdikleri yer değiştirme eylemi gönüllü göç; doğa olayları (deprem, su başkını vb.) ve siyasi sebeplere dayalı olarak istemedenyaşam alanının değiştirilmesi zorunda kalınması zorunlu göç; tek başına veya birkaç aile tarafından yaşam alanının değiştirilmesi bireysel göç; çok sayıda kişi tarafından zorunlu olarak gerçekleştirilen yer değiştirme hareketleri ise kitlesel göç olarak adlandırılmaktadır. Çalışmanın temel sorunsalı olmaması nedeniyle göç sınıflandırmalarının ayrıntısına girilmeyecektir.

Asya ve Avrupa kıtaları arasında bir köprü konumunda bulunan Türkiye Cumhuriyeti Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan boğazları, Orta Asya, Kafkasya ve Orta Doğu'daki doğal enerji kaynaklarının kesiştiği noktadaki jeopolitik konumu, kültürü, yer altı ve yer üstü kaynakları, tarihi eserleri ile odak noktası olmayı sürdürmektedir (Coşkun, 2015, 11). Doğusunda ve güneyinde çatışma ve istikrarsızlıkların yaşandığı bazı Orta Doğu ve Asya ülkeleriyle, batısında refah düzeyi ve insan hakları standartları yüksek Avrupa ülkeleri arasında köprü konumundadır. Komşularındaki çatışma, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların varlığı, doğu sınırlarındaki arazilerinin dağlık ve kontrolünün zor olması, Ege ve Akdeniz sahillerinin coğrafi yapısının yasadışı geçişlere uygunluğu gibi nedenlerle Avrupa Birliği (AB) ülkelerine geçmeyi hedefleyen göçmenler için geçiş güzergâhı durumundadır. Özellikle son yıllarda artan ekonomik ve bölgesel gücüyle Türkiye, düzenli ve düzensiz göç hareketleri için çekim merkezi haline gelmiştir. Tüm bu etkenler dikkate alındığında, göç, Türkiye'nin ekonomik, sosyo-kültürel ve demografik yapısını, kamu düzeni ve güvenliğini derinden etkilemektedir (GİGM, 2017). Suriye iç savaşı sonucu en fazla Suriyeli'nin Türkiye'ye göç etmiş olması Türkiye'deki çekici etmenler, tarihsel ve kültürel nedenlerle Türkiye'nin coğrafi konumunun bir sonucudur.

Tablo 1. Suriyeli Mültecilerin Yaşadığı Ülkeler

S. NO	Mültecilerin Bulunduğu Ülke	Suriyeli Nüfus	Mültecilerin Ülkelere Oransal Dağılımı
1	TÜRKİYE	3.562.523	% 63.3
2	LÜBNAN	982.012	% 17.5

Türkiye'deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme

3	ÜRDÜN	696.596	% 11.9
4	IRAK	250.708	% 4.5
5	MISIR	129.507	% 2.3
6	DİĞER	33.545	% 0.6
	TOPLAM	5.624.891	% 100

Kaynak: UNHCR- <https://data2.unhcr.org/en/situations> (02.07.2018)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) 2 Temmuz 2018 verilerine göre en fazla Suriyeli göçmen Türkiye'de bulunmaktadır. İkinci sıradaki Lübnan bile Türkiye'nin üçte biri oranında Suriyeli barındırmaktadır. Ayrıca Ürdün ve Lübnan'daki barınma merkezleri çok sağlıklı koşullarda olmaları nedeniyle sürekli uluslararası medyada yer almaktadırlar. Türkiye'deki barınma merkezlerinde sağlanmış olan koşullar ise BM, diğer uluslararası ve bölgesel kuruluşlar ile konunun ilgililerinin takdirini kazanmış durumdadır.

Tablo 2. Türkiye'deki Toplam Suriyeli Sayısı

Erkek	Bayan	Toplam	Geçici Barınma Mer. Yaşayan Suriyeli Sayısı	Türkiye Nüf. Oranı
1.935.499	1634.853	3.570.352	214.618	% 4.41

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (02.07.2018)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Temmuz 2018 verilerine göre Türkiye'de 3.570.352² Geçici Koruma Altındaki Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayının 1.935.499'u erkek, 1634.853'ü ise bayanlardan oluşmaktadır. 81.477 kişi ise ön kayıt³ kapsamında bulunmaktadır. Suriyelilerin 214.618'i ise on ilde kurulu bulunan toplam 23 geçici barınma merkezinde yaşamaktadırlar. Toplam Suriyeli sığınmacı sayısı, 80.810.525 olan Türkiye nüfusunun % 4.41'ine tekabül etmektedir. Burada göze çarpan en önemli husus toplam sığınmacı sayısında bayanların⁴ erkeklerden az sayıda bulunmasıdır. İç savaş koşullarında yaşayan bir ülkeden güvenli yerlere göç edenlerin daha çok bayanlar ve çocuklardan oluşması genel beklentidir.

²Bu sayının illere göre dağılımına ve illerin toplam nüfusuna yüzdelik oranlarına dair bilgilere çalışmada ek olarak yer verilmiştir.

³Ön kayıt Geçici Koruma Statüsü almak için İl Göç İdaresi Müdürlüklerine başvuruda bulunmuş; ancak henüz geçici koruma statüsü kazanmamış kişiler için kullanılan bir ifadedir. Başvuru sahibine geçici bir "ön kayıt belgesi" verilerek bir ay içerisinde yapılacak soruşturma sonucunda durumu uygun görülenlere geçici koruma statüsü verilmektedir. Ön kayıt belgesi almış kişiler acil sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahiptirler.

⁴Türkiye'deki toplam Suriyeli nüfusun 53.2 si erkek, 46.8'i ise bayanlardan oluşmaktadır.

Tablo 3: Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyelilerin Türkiye’de En Fazla Yaşadığı On İl ve İl Nüfusları İle Karşılaştırma Yüzdeleri

S.No	İl ⁵	Nüfusu	Suriyeli Sığ. Sayısı	Karş. Yüzdesi
1	İstanbul	15.029.231	563.133	% 3.79
2	Şanlıurfa	1.985.753	473.952	% 23.87
3	Hatay	1.575.226	443.477	% 28.15
4	Gaziantep	2.085.515	387.118	% 19.30
5	Adana	2.216.475	214.672	% 9.69
6	Mersin	1.793.931	209.150	% 11.66
7	Bursa	2.934.883	150.943	% 5.11
8	İzmir	4.279.677	137.674	% 3.22
9	Kilis	136.319	131.302	% 96.32
10	Mardin	809.719	92.417	% 11.47

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 02.07.2018 yılı verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

En fazla Suriyeli sığınmacının yaşadığı yer 563.133 ile İstanbul olmasına karşın, Suriyelilerin toplam nüfusa oranının en fazla olduğu il Kilis’tir. Kilis ilinde neredeyse TC vatandaşlarına eşdeğer sayıda Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Bunun yanında Hatay (%28.15) ve Şanlıurfa (% 23.87) illerinde de il nüfuslarıyla karşılaştırmalarında önemli oranda Suriyelinin yaşamakta olduğu görülmektedir. Ayrıca Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün önceki verileriyle karşılaştırıldığında Suriyeli sığınmacı sayısının toplam nüfusa oranında sürekli bir artış gözlenmektedir.

2.2. Suriyeli Göçmenlerin Türkiye’deki Hukuki Durumları

Göçmenlerin tabi oldukları hukuki durum sahip oldukları haklar ve gelecekleri bakımından son derece önemlidir. Ortadoğu’da ani gelişen olayların Suriye’ye sirayet etmesiyle tahmin edilemeyecek sayıda Suriyeli kitlesel olarak Türkiye’ye sığınmışlardır. Başlangıçta Türk hukuk sistemine göre hiçbir tanıma uymayan bu kitle sadece siyasi otoritenin kararına dayanarak Türkiye’de yaşamaya başlamıştır. Kamuoyunda genellikle mülteci olarak zikredilmelerine karşın Türkiye’deki Suriyeliler Türk hukuk sistemindeki mülteci tanımlamasıyla uyuşmamaktadır. Türk hukuk sistemindeki son mülteci tanımlaması 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda (YUKK) yapılmıştır.

YUKK’un 61. Maddesine göre mülteci;“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku

⁵Tablodaki illerin sıralaması en fazla Suriyeli nüfusun yaşadığı ilden başlanarak yapılmıştır.

Türkiye’deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme

nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilen kişi” olarak tanımlanmıştır.

Kanun açık bir şekilde Avrupa dışından gelen yabancıların tüm kriterlere sahip olsalar dahi mülteci olarak kabul edilemeyeceklerini hükme bağlamış; ancak Avrupa dışından zorunlu olarak gelen ve çeşitli sebeplerle ülkesine dönemeyen kişiler için de YUKK 62. Maddede bir düzenleme getirmiştir.

YUKK’un “şartlı mülteci” başlıklı 62. maddesi şartlı mülteci kavramını tanımlayarak “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verileceğini ve üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verileceğini hükme bağlamıştır. Bu düzenleme ile Avrupa dışından gelen kişilerin üçüncü ülkeye gidinceye kadar Türkiye’de buldukları süre içerisindeki statüleri açıklığı kavuşturulmuştur.

Türk hukukundaki mülteci tanımlaması, klasik uluslararası mülteci hukukundaki anlayıştan farklılık göstermektedir. Uluslararası mülteci hukukunda sığınmacı statüsü geçici bir durum olup, şartların oluştuğunun oluşması üzerine mülteci statüsüne dönüşürken; Türk hukukunda sığınmacı olarak kabul edilen kişinin mülteci olması Avrupa dışından gelenler için coğrafi kısıtlama nedeniyle mümkün değildir (Başak, 2011, 6). Dolayısıyla Türkiye’de ikamet eden Suriyelilerin mülteci statüsüne kavuşmaları meri mevzuata göre olanaksız olup; ayrıca gelecekte mülteci statüsünü kazanmaları ihtimal dahilinde olmadığından uluslararası hukuk bağlamında sığınmacı olarak ta adlandırılmaları mümkün değildir. Şartlı mülteci ise üçüncü ülkeye gidecek olan kişilerin geçici statüsüne verilen isimdir.

YUKK, Türk hukuk sisteminde yabancılarla ilgili yapılmış en kapsamlı düzenlemedir. Kanun açıkça mülteci tanımlaması yapmış ve kafa karışıklıklarını gidermiştir. 2013 yılında YUKK yürürlüğe girmeden önce, 1994 tarihli “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” benzer bir mülteci tanımı⁶ yapmıştı. Söz konusu yönetmelik YUKK’un 91. Maddesine dayalı olarak hazırlanan “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁶Mülteci: “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı; ifade eder (Mülga İltica ve Sığınma Yönetmeliği, 1994, Md.3).

Uluslararası hukukta ise mülteci ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmış, BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. Maddesinde; herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınmave sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır" ibaresine yer verilmiştir.

28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de 26 ülkenin temsilcisi tarafından kabul edilen "Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme"ise tarihte ilk kez yazılı hukuk anlamında bir mülteci tanımı yapmıştır. Türkiye, bu Sözleşmeyi hazırlayan ve ilk imzalayan ülkelerden birisidir. Aynı zamanda halen Sözleşmenin yürütülmesinden sorumlu olan Yürütme Komitesi (EXCOM) üyesidir (Kap, 2014, 9).

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin birinci maddesinin ikinci bendimülteciyi,"1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini,tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusukorku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylarsonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyenveya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs" olarak tanımlamıştır.

1967 yılında kabul edilen Cenevre Sözleşmesi'ne Ek Protokol ile "1951 kısıtı ve Avrupa kısıtı sözleşmeden çıkarılmıştır. Böylece "Avrupa kıtasının dışından gelebilecek sığınmacılara" da BMMYK tarafından mültecilik statüsü tanımaya başlanmıştır(Barkın, 2014, 336). Ancak coğrafi sınırlama, Türkiye'nde içerisinde bulunduğu bazı ülkeler tarafından hala saklı tutulmaktadır (Kaya ve Yılmaz, 2015, 16).

Türkiye Ekim 2011'de Suriye'deki şiddetten kaçanlara açık kapı politikası uygulanacağını ilan etmiş ve sonrasında bu durumu "geçici koruma" ile ilgili yasal bir çerçeveye oturtmuştur (Kirişçi, 2014, 11). Geçici koruma (temporaryprotection),1951 Sözleşmesindeki mülteciyi tanımlayan "bireysel" duruma karşılık ülkeden "kitlese" kaçışlar halinde uygulanabilecek bir hukuki tanım olarak geliştirilmiştir. Türkiye'nin Suriye'den gelen mültecilere uyguladığını deklare ettiği statü budur (Kılıç, 2014, 9).

Ekim 2011'de İçişleri Bakanlığı'nın aldığı karar ile Türkiye'de kayıt olan Suriyeli sığınmacılara "geçici koruma statüsü" verilmiştir. Geçici koruma rejimi ile Suriyelilere sınırsız kalış, zorla geri gönderilmemeye karşı koruma ve acil ihtiyaçlara yanıt veren kabul, düzenlemelere erişimi içerecek şekilde koruma ve yardım sağlanmıştır (Orhan ve Gündoğar, 2015, 7). Türkiye'nin karşılaştığı kitlese akınlar karşısında aldığı tedbir ve önlemler dikkate alınarak, kendi gerçeklerine uygun bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma süreci sonunda 30/03/2012 tarihinde "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulmuştur. Kitlese sığınma durumlarında ortaya çıkan acil koruma ihtiyacının karşılanması amacıyla sığınan ülkeye erişimin sağlanması, zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesinin gözetilmesi ve insan haklarına uygun temel asgari standartların sağlanması olarak nitelendirilen geçici koruma, yönergenin ruhunu oluşturmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017).

Türkiye’deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme

Geçici koruma rejimleri, kısa sürede kitlesel bir akın halinde sınırlara gelen veya geçen kişiler için, devletlerin bireysel mülteci statüsü belirleme kapasitelerinin zorlandığı durumlarda ilan ettikleri bir uluslararası koruma çeşididir. Örneğin 1990’larda Kosova ve Bosna krizleri gibi mülteci krizleri sırasında da birçok Avrupa devleti tarafından ilan edilmiş ve kullanılmıştır. Bu nedenle korunma ihtiyacı olan kişiler için geçici olarak koruma sağlaması açısından önem teşkil etmektedir. Türkiye’nin ilk iltica yasası ise, Nisan 2013’te yayınlanmış olan 6458 nolu Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’dur (YUKK). Nisan 2014 itibarıyla bu yasa kapsamında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün (GİGM) kurulmasıyla birlikte YUKK tam olarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. YUKK, Yabancıların Türkiye’ye girişleri, kalışları ve çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektedir. GİGM ise tüm yabancılar, uluslararası koruma (mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsü sahibi kişiler) ve geçici koruma altındaki kişilerden sorumlu olan kurumdur (Yonca, 2014, 28).

2014 yılında çıkarılan “Geçici Koruma Yönetmeliği”ne kadar Türkiye’deki sığınmacılar herhangi bir hukuki statüye sokulmaktan çok hükümet kararı doğrultusunda yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Ancak bu yönetmelikle Suriyeli sığınmacılar için net bir tanım getirilmiştir. Şu an itibarıyla Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların hukuki durumları çeşitli yönleriyle açıklığa kavuşturulmuş olup, Türkiye’deki Suriyelilerin tabi oldukları yasal hükümler aşağıda açıklanmıştır.

2014 tarih ve 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”nun “Geçici Koruma” başlıklı 91 inci maddesi; “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” hükmüne yer vermiştir.

6458 sayılı kanunun yukarıda belirtilen maddelerine dayanarak çıkarılan “Geçici Koruma Yönetmeliği” 22 Ekim 2014 tarih ve 29153 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin çıkarılmasıyla birlikte Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki durumları hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde netlik kazanmıştır.

Yönetmeliğin birinci maddesinde yönetmeliğin amacı; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen yabancılardan 6458 sayılı Kanunun 91. Maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel

hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemek olarak belirtilmiştir.

Yönetmeliğin ikinci maddesinde geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma olarak tanımlanmıştır.

Türkiye tarafından oluşturulan “Geçici Koruma Rejimi”, sınırlardan geçiş yapan ani ve çok sayıda mülteci ile ilgilenmeye yönelik uluslararası standartlara uygundur (UNHCR, 2017). Yönetmelik ile Türkiye Suriye uyruklu yabancılara; açık sınır politikası ile ülke topraklarına koşulsuz kabul; geri göndermeme ilkesinin istisnasız uygulanması, ülkeye kaçak giriş nedeniyle cezalandırılmama gelen kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması hususlarını garanti ederek “geçici koruma” sağlamıştır. Bu mevzuat çerçevesinde Türkiye’deki Suriyeliler “Geçici Koruma Altında Bulunan Yabancılar” olarak hukuki bir statü kazanmışlardır.

Suriyelilere sağlanmış olan bu geçici korumanın sonlandırılmasına ise Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. Bu yönetmelik ayrıca sığınmacıların Türkiye’ye gelişlerinden Türkiye’de yararlandırılacakları hizmetlere kadar geniş bir açıklamaya yer vermektedir. Dolayısıyla bugün için ülkede bulunan Suriyelilerin hukuki durumlarıyla ilgili herhangi bir boşluk söz konusu değildir.

3. TÜRKİYE’DEKİ SURIYELİLERİN TEMEL SORUNLARI VE BU SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK SUNULAN KAMUSAL HİZMETLER

Arap Baharı ve akabinde yaşanan Suriye iç savaşıyla birlikte Türkiye’ye yönelik kitlesel bir Suriyeli göçü yaşanmış, Türkiye tarihsel, kültürel ve insani nedenlerle göçmenlere yönelik açık kapı politikası uygulamıştır. Böylesine büyük bir kitlenin ani ve beklenmedik göçü bu kitleye sunulacak eğitim, sağlık, barınma, beslenme, güvenlik gibi hizmetler konusunda ciddi bir çalışma yapılmasını zorunlu kılmış ve bu minvalde önemli hizmetler ortaya konulmuştur. Bu bölümde göç edenlerin temel sorunlarına ve bu sorunlara yönelik kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen çalışmalara değinilmiştir.

3.1. Barınma Sorunları

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine (2018) göre Türkiye’de kayıtlı toplam 3.562.523 Geçici Koruma Altındaki Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayının 214.618’i on ilde kurulu bulunan toplam 23 geçici barınma merkezinde yaşamaktadırlar. Barınma merkezlerin on adedi konteyner kentlerden onüç adedi ise çadır kentlerden oluşmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün önceki verileri incelendiğinde barınma merkezlerinde yaşamlarını sürdürmekte olan sığınmacı sayısında sürekli bir düşüş yaşandığı görülmektedir.

Suriyeli göçmenlerin önemli bir bölümü barınma merkezlerinin dışında kendi imkanlarıyla edinmiş oldukları konutlarda yaşamlarını idame ettirmeye çalışmaktadırlar. Bu konutların çoğu kentlerin varoş kesimlerinde bulunmakta olup sağlıklı koşullardadır. Parası olan Suriyeliler konut kiralararak yaşayabilmekte iken parası olmayan bir kısmı ise yardımlar ve ara

Türkiye'deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme

işlerde çalışarak elde etmiş olduğu kazancı ile kira giderlerini karşılayabilmektedirler. Ancak barınma merkezlerinin dışında yaşayanların önemli bir kısmı kentlerin en ücra, en yoksul ve en gelişmemiş bölgelerinde az sayılamayacak miktarlarda kira ödeyerek sağlıklı barınma koşullarında yaşamaktadırlar. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Suriyelilere kira yardımı yapabilmektedir. Bunun için sadece sığınmacının kayıt altında olması koşulu aranmaktadır.

3.2. Sağlık Sorunları

Sağlık hizmetleri; gerek fiziki ortam ve ekipman, gerek sarf malzemesi, gerekse de sağlık hizmeti veren personel (uzman ve pratisyen hekim, hemşire, ebe, sağlık memuru vs. gibi yardımcı sağlık personeli) açısından oldukça spesifik ve maliyeti yüksek bir hizmet koludur. Bu hizmetin diğer bir yönü ise zaman zaman aciliyet arz etmesi ve başka bir hizmetle ikame edilememesidir. Bu yüzden de sağlık hizmetleri doğası gereği ciddi ve hayati bir hizmettir (Özcan, 2016).

Suriye'den Türkiye'ye yönelik nüfus hareketlerinin artması ve söz konusu kişilerin büyükşehirler başta olmak üzere tüm illere yayılması nedeniyle ortaya çıkan sağlık sorunlarının çözülmesi amacıyla AFAD tarafından 09.09.2013 tarih ve 12816 sayılı 2013/8 genelge yayımlanmış ve Türkiye'deki Suriyelilerin tüm sağlık giderleri ücretsiz hale getirilmiştir (AFAD, 2015).

Ancak; Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın 2014/4 sayılı "Geçici Koruma Altındaki Yabancılara İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi" başlıklı genelgesinde, acil sağlık hizmetleri hariç sunulan hizmetlerden ancak geçici koruma statüsünün yükümlülüklerine uyanların yararlanabileceği belirtilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre, kayıtlı olmayan Suriyeliler sadece acil durumlarda sağlık hizmetlerine erişebilmektedirler. Kayıt olanlara ise, SGK Başkanlığı'nın genel sağlık sigortalılar için belirlediği Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) bedelleri kapsamında temel, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerindeki hizmet bedelleri sağlanmakta, ödemeler ise AFAD'a fatura edilmektedir. SUT'la çıkan farklar ise AFAD tarafından ödenmemektedir. Bu ikincil durum, yüksek masraflı ilaçların ödemeleri açısından Suriyelilerin zor duruma düşmelerine neden olmaktadır (Yonca, 2014, 31).

Türk vatandaşlarının yararlanmış olduğu tüm sağlık hizmetlerinden kayıt altında olan Suriyeliler hem yasal mevzuat açısından hem de uygulamada ücretsiz ve sorunsuz olarak yararlanabilmektedirler. Kayıt altında olmayan Suriyeli sığınmacılar ise sadece acil sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Bu durum, hastanelerin kalabalık olduğu çok sıra bekledikleri gerekçesiyle Türk vatandaşları tarafından zaman zaman eleştiri konusu yapılabilmektedir.

Sınır illerindeki devlet hastaneleri toplam hizmetin %30 ile %40'ı arasında bir oranda Suriyelilere hizmet vermektedir. Bu nedenle sınır illerindeki devlet hastanelerinde kapasite sorunu yaşanmaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2015,7).

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin "Sağlık Hizmetleri" başlıklı 27. Maddesinde (2014); sığınmacılara yönelik sağlık hizmetlerinin Sağlık Bakanlığı

tarafından yürütüleceği, temel sağlık hizmetleriyle ilgili hastalardan katılım payı alınamayacağı, bu kişilerin özel sağlık kuruluşlarına doğrudan başvuramayacağı, sunulan sağlık hizmetlerinin bedelinin ise AFAD tarafından ödeneceği hükme bağlanmıştır.

Türkiye’de kayıtlı tüm Suriyelilere sağlık hizmetleri ve ilaçlar Sağlık Bakanlığı işbirliği ile ücretsiz olarak sunulmaktadır. Bugüne dek Suriye ve Iraklı sığınmacıların tedavileri kapsamında 953.466 bin ameliyat gerçekleştirilmiş; 1.143.393 yatan hasta ve 25.919.750 poliklinik hizmeti verilmiştir (AFAD, 2017). Kayıt altına girmeyenler ise BMMYK, diğer BM kuruluşları ve STK’lardan da yardım alırken engellerle karşılaşmaktadırlar (UNHCR, 2017). Bugün itibarıyla Suriyeli mülteciler Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile sağlık hizmetlerinden eşit şekilde yararlanabilmektedirler (Özcan, 2016).

3.3. İş Bulma, Çalışma ve Ücret Sorunu

Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi de çalışabilir nüfusa yeterli düzeyde iş sağlanamaması sorunudur. Hem maddi yaşam koşullarını hem de evsahibi ülke vatandaşlarıyla uyumlu ilişkilerin kurulmasını engelleyen bazı toplumsal sorunların da temelini oluşturmaktadır. Gelen insanların çoğunluğunun Türkiye’de çalışabilecek teknik yeterlilikte vasıflarının bulunmadığı, çeşitli meslek edindirme kurslarının düzenlendiği bilinmektedir. Suriyelilerin yaşadığı kentlerde yerel halk için de işsizlik sorunu bulunurken, yeni iş sahaları açılmadan mevcut işlerde Suriyelilerin düşük ücretle çalışıyor olmaları sorunu büyümektedir. Türk vatandaşı işsizler ve düşük gelir grubundakilerin bir bölümü, Suriyelilerin kayıtsız olarak ve düşük ücretle çalışmalarını kendilerinin işsiz kalmalarının nedeni olarak görmektedirler.

Bunun karşılığı olarak bazı sektörlerdeki işverenler ise tersini düşünmektedirler. Bazı işadamları, Suriyelilerin çalışma izni prosedürlerinin kolaylaştırılmasını; çünkü işyerlerinde vasıfsız işlerde çalışacak eleman bulamadıklarını ve bu nedenle işlerinin aksadığını, Türk vatandaşlarından iş arayanların genelde masa başı iş istediklerini, bu nedenle vasıfsız işlerde Suriyelileri çalıştırmanın ekonomiye büyük katkısı olacağını sıklıkla dile getirmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti Hükümet yetkilileri de Suriyelilere çalışma izni verilmesiyle Türk vatandaşlarının iş bulamadıkları yönündeki eleştirilere benzer açıklamalarla cevap vermektedirler.

Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 29. Maddesinde (2014); sığınmacıların Çalışma Bakanlığı’ndan izin alarak çalışma hakkından yararlanabilecekleri; 30. maddede ise ihtiyaç sahiplerinin sunulan sosyal yardımlardan yararlanabilecekleri hükme bağlanmıştır. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile Suriyelilerin çalışma esasları belirlenmiş ve işyerlerinin %10 u geçmemek üzere sığınmacı çalıştırabilmelerine olanak sağlanmıştır. Tablo 3 ten anlaşılacağı üzere Suriyeliler işsizlik oranının yüksek olduğu Kilis, Hatay ve Şanlıurfa gibi illerde yoğunlukla yaşamaktadırlar. Bu durum sorunun çözümünü daha da zorlaştırmaktadır.

3.4. Toplumsal Sorunlar

Suriyeliler yaşamış oldukları savaşın neden olduğu travmatik bir ruh hali içerisinde dirler. Birçoğu savaşta yakınlarını kaybetmiş, evinden yurdundan varlığından vazgeçmek zorunda kalmıştır. Suriye toplumu ile Türk toplumu kültürel bazı farklı özelliklere de sahiptirler. Farklı kültürlerle sahip

Türkiye’deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme

olmalarına karşın Suriyeliler Türkiye’de ciddi bir uyum sorunu yaşamamışlardır. Bunda kültürü oluşturan öğelerin en önemlilerinden olan din birlikteliği önemli bir faktördür. Toplumun önemli bir kesimi Hz. Muhammed’in Mekke’den Medine’ye hicretinde Medinelilerin Mekkelilere göstermiş oldukları misafirperverliği örnek alarak Suriyelilere karşı olumlu davranış göstermektedir. Suriyeliler de oldukça dikkatli davranarak olumsuz bir algı oluşturmamaya özen göstermektedirler. Tüm bu olumlu yönlerine karşın bu büyük kitlesel göç bazı toplumsal sorunları da beraberinde getirmiştir.

Çok eşliliğin ortaya çıkması, buna bağlı boşanmaların artması, kadın ve çocuk istismarının yaşanması, bazı şehirlerde etnik ve mezhepsel kutuplaşmaları körüklemesi yada yaratması ve çarpık yapılaşma ortaya çıkan toplumsal etkiler arasında sayılabilir (Orhan ve Gündoğar, 2015, 16). Ayrıca Suriyelilerin düşük ücretle çalışmaya razı olmaları sonucu işini kaybeden veya kaybetme kaygısı taşıyanlarda toplumsal açıdan bir risk oluşturmaktadırlar. Güvenlik açısından Suriyelilerin suç işleme oranları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının suç işleme oranlarının hayli gerisindedir. Buna karşın Suriyeliler tarafından işlenen adi suçların abartılarak bir algı oluşturulmaya çalışılması zaman zaman ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü kalabalıkların galeyana gelmesi çoğu zaman algılar üzerinden olmaktadır. Bu tarz sorunların ortaya çıkmadan önlenmesi için Emniyet Genel Müdürlüğü başta olmak üzere güvenlik birimlerinin özel çalışmalar yürütmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

3.5. Eğitim Sorunları

Suriyeli mültecilerle ilgili diğer önemli bir alan ise eğitim konusudur. Rakamlara bakıldığında, kamplarda yaşayan çocukların çoğunluğu (%80) eğitim görmekte, kamp dışında yaşayan çocukların ise çok azı (%14) eğitim görebilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) genelgesi Eylül 2014’te yayınlanmıştır ve geçici koruma altındaki Suriyeliler de dahil tüm yabancıları kapsamaktadır. Bu genelgeye göre, kayıt altındaki tüm Suriyeliler devlet okullarına (1-12. sınıf) kayıt olabileceklerdir. Suriyeliler bu genelge çerçevesinde kendi yaşadıkları bölgelerdeki okullara kayıt imkânı bulurken, İl Milli Eğitim Müdürlükleri’nin altında kurulacak olan İl Eğitim Komisyonları’nda denklik ve belgeleme işlemlerini de yaptırabileceklerdir. Eğitim belgesi olmayan Suriyeli öğrencilerin denklikleri beyan esaslarına dayalı şekilde seviyelerinin belirlenme işlemi tamamlandıktan sonra yapılabilecek ve MEB’in tahsis ettiği veya uygun gördüğü yerlerde geçici eğitim merkezleri altında Suriyeli öğrenciler dil ve yaşam becerisi gibi uygun görülen konularda eğitim alabileceklerdir. Üniversiteye erişim açısından dil (Türkçe) ve akademik gereksinimleri (YÖS) yerine getirebilen kayıtlı olan tüm Suriyeliler üniversitelere kayıt olabilmektedirler (Yonca, 2014, 31). Ayrıca üniversiteye gitmek isteyenlere TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezleri) tarafından Türkçe kursları düzenlenmektedir.

Geçici Koruma Yönetmeliği’nin “Eğitim Hizmetleri” başlıklı 28. Maddesinde (2014); ilköğretim ve ortaöğretim faaliyetlerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde; yüksek öğrenim

faaliyetlerinin ise Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) tarafından yürütüleceği hükme bağlanmıştır.

Ayrıca AFAD barınma merkezlerinde yabancı dil, bilgisayar okuryazarlığı, halı dokuma gibi çeşitli sertifika programlarında 225 bin Suriyeli eğitim kurslarına katılmıştır (AFAD, 2017). Barınma merkezlerinde ve şehirlerde kurulan Geçici Eğitim Merkezleri'nde Arapça eğitim veren okullar bulunmakta olup bu okulların yönetimi Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından sağlanmaktadır. İsteyen sığınmacı bu okullara, isteyenler ise Türk okullarına kaydını yaptırabileceklerdir (UNHCR, 2017).

Suriyeli öğrencilerin Türkiye'deki üniversitelere kayıt olabilmeleri için Türk makamlarına kaydolmaları ve Türk makamları tarafından verilen geçerli bir kimlik belgesine sahip olmaları gerekmektedir (ikamet izni/ Geçici Koruma kimlik belgesi/ Yabancı Tanıtma Kartı). Bakanlar Kurulu, 2016/2017 akademik takvimi için devlet üniversitelerinde okuyan Suriyeli öğrencilerden öğrenim harcı alınmayacağını açıklamıştır. Bakanlar Kurulu kararı yıllık olarak yenilenmektedir. Türkiye'de öğrenim görmek isteyen öğrencilerin her üniversite tarafından ayrıca gerçekleştirilen Yabancı Öğrenci Sınavını (YÖS) başarıyla geçmeleri gerekmektedir (UNHCR, 2017).

4. SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren tarihsel, kültürel, ekonomik ve jeopolitik konumu gibi nedenlerle çeşitli göç akınlarına maruz kalmıştır. Son olarak ise Suriye iç savaşı sonucu çok büyük boyutta bir düzensiz göçle karşı karşıya kalmış ve göç edenlerin sorunlarına duyarsız kalmayarak tüm olanaklarını seferber etmiştir.

Türkiye, Suriyeli sığınmacıların yaralarının sarılması ve yeniden hayata tutunabilmeleri için BM standartlarında 25 milyar ABD dolarına yakın bir kaynak harcamış, uluslararası toplumun Türkiye'nin bu fedakârlığına katkısı ise sadece 526 milyon ABD doları olmuştur. Türkiye, Küresel İnsani Yardım 2017 Raporu'na göre, 2016 yılında 6 milyar ABD doları tutarında insani yardım yaparak, ABD'nin ardından en çok uluslararası insani yardımyapan ikinci ülke konumuna gelmiştir (AFAD, 2017). Türkiye'nin dünyanın en büyük 16. ekonomisi olduğu göz önüne alındığında, en fazla yardım yapan ikinci ülke olması fedakârlığının boyutunu ortaya koymaktadır.

Suriye iç savaşı sonucu Suriye nüfusunun neredeyse yarısı yaşadıkları mekanları terk etmek zorunda kalmıştır. Türkiye coğrafi konumunun yanı sıra tarihsel, kültürel ve insani sebeplerle iç savaştan kaçan Suriyelilere sınırlarını açmış ve halen üçbuçuk milyonun üzerinde bir Suriyeli göçmen kitleyi barındırmaktadır. Bu kadar büyük kitlenin ani göçü ciddi bir kriz yönetimini gerekli kılmıştır; çünkü barınma, beslenme, sağlık, eğitim gibi insanın en temel gereksinimlerinin çabucak sağlanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

2013 yılında çıkarılan YUKK ve 2014 tarihinde yürürlüğe konulan "Geçici Koruma Yönetmeliği" ile Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumları netlik kazanmış ve temel ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı bir sisteme bağlanmıştır. Bu kapsamda kayıt altında bulunan tüm Suriyeliler ücretsiz olarak sağlık hizmetlerinden yararlandırılmış, eğitim çağındakiler ise denklik işlemleri yapılarak eğitim kurumlarına devamları sağlanmıştır. Yetişkinler için ise Halk Eğitim Merkezlerinde çeşitli kurslar düzenlenmiştir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığı ile ise çeşitli kalemlerde sosyal

Türkiye'deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme

yardımlar yapılmaktadır. Geçici barınma merkezlerinde yaşamlarını devam ettirmekte olanların ise beslenme ve barınma ihtiyaçları da dahil olmak üzere tüm gereksinimleri AFAD tarafından karşılanmaktadır. Bunun yanında Suriyelilerin toplumsal ve ekonomik sorunlarının çözümünde Kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından çok yönlü çalışmalar yürütülmektedir.

KAYNAKÇA

- AFAD, (2015), “**Suriye Afet Raporu**”, <https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747>, Erişim Tarihi: 15.07.2017,
- AFAD, (2014), “**Geçici Koruma Altındaki Yabancılara İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Genelgesi**” Sayı: 2014/4,
- AFAD, (2017), “**Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar**”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2373/Suriyeli-Siginmacilara-Yapilan-Yardimlar>, Erişim Tarihi: 29.07.2017
- Barkın, Ersan, (2014), “**1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi**”, ss. 331-360, Ankara Barosu Dergisi, 2014/1
- Başak, Cengiz, (2011), **Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler**, Ankara: TC İçişleri Bakanlığı Yayını, Yayın No:686
- Cenevre Sözleşmesi, 1951,
- Coşkun, M. Burhanettin, (2015), **Güvenlik Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme: Türkiye ve İran**, s. 6-23, ASSAM, Cilt 2, Sayı. 4,
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, 2016
- Giddens, Anthony, (2013), **Sosyoloji**, Çev. Hüseyin Özel vd. İstanbul: Kırmızı Yayınları,
- Geçici Koruma Yönetmeliği, (2014), Resmi Gazete, Sayı:29153
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü GİGM (2017), **Göç Tarihi**, http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380, Erişim Tarihi: 15.07.2017,
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü GİGM (2017), **Türkiye’de Geçici Koruma**, http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380, Erişim Tarihi: 15.07.2017,
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2017), **İstatistikler**, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 19.07.2017
- Kap, Derya, (2014), “**Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları**”, Akademik Perspektif – Aralık 2014,
- Kaya, İbrahim ve Esra Eren YILMAZ, (2015), **Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, Arada Kalanların Hakları Ve Yükümlülükleri**, Rapor, SETA Yayınları, Yayın NO: 55
- Kılıç, Taner, (2014), “**Türkiye’de Mültecilerin Hukuki Durumu, Uyum Meselesi**”, Ed. Servet Karaca ve Uğur Doğan, Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi,
- Kirişçi, Kemal, (2014), “**Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye’nin Suriyeli Mülteciler Sınavı**”, İngilizceden Çev. Sema Karaca, Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), <http://www.brookings.edu/~media>

- /research/files/reports/2014/05/12-turkey-syrian-refugees-kirisci/syrian-refugees-and-turkeys-challenges-kirisci-turkish.pdf, Erişim Tarihi: 11.07.2017
- Orhan, Oytun ve Sabiha ŞenyücelGündoğar, (2015), “**Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri**”, ORSAM Yayını, Rapor No: 195, Ankara: Ocak 2015,
- Özcan, Turgut, (2016), **Suriyeli Mültecilerin Sağlık Sorunları ve Bir Çözüm Modeli**, <http://www.sdplatform.com/Dergi/975/Suriyeli-multecilerin-saglik-sorunlari-ve-bir-cozum-modeli.aspx>, Erişim Tarihi: 11.07.2017
- Resmi Gazete, (22 Ekim 2014), “**Geçici Koruma Yönetmeliği**” Sayı: 29153,
- Resmi Gazete, (11 Nisan 2013), “**Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu**”, Sayı: 28615
- Türk Dil Kurumu Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, (2017), Göç, Ankara: Türk Dil Kurumu
- Resmi Gazete, (30.11.1994), “**Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**”, sayı: 22127
- Tunç, Ahmet, (2017), “**Türkiye’de Göç Yönetimi**”, s.115-139, Türkiye’de Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Alanında Güncel Tartışmalar, Ed. Osman Ağır, Ankara: Seçkin Yayınevi
- UNHCR, (2017), **Syria Regional Refugee Response** http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php#_ga=2.96537183.176540556.1500368480-784270399.1499280524, Erişim Tarihi: 11.07.2017
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, (2013), Kanun No: 6458, Yayımlandığı Resmi Gazetenin Sayısı: 28615
- Yılmaz, Halim, (2013), “**Türkiye’de Suriyeli Mülteciler - İstanbul Örneği - Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler**”, Mazlumder,
- Yonca, Aslı Veliçeoğlu, (2014), “**Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler**”, Ed. Servet Karaca ve Uğur Doğan, Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi,

Türkiye'deki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme

EK:1

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İL SIRA	ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN DAĞILIMI 28.06.2018 (ALFABETİK)								
	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
	TOPLAM	3.562.523	80.810.525	4,41%		TOPLAM	3.562.523	80.810.525	4,41%
1	ADANA	214.672	2.216.475	9,69%	42	KAHRAMANMARAŞ	92.387	1.127.623	8,19%
2	ADIYAMAN	29.592	615.076	4,81%	43	KARABÜK	578	244.453	0,24%
3	AFYONKARAHİSAR	3.812	715.693	0,53%	44	KARAMAN	518	246.672	0,21%
4	AĞRI	772	536.285	0,14%	45	KARS	146	287.654	0,05%
5	AKSARAY	1.963	402.404	0,49%	46	KASTAMONU	1.107	372.373	0,30%
6	AMASYA	465	329.888	0,14%	47	KAYSERİ	74.923	1.376.722	5,44%
7	ANKARA	90.103	5.445.026	1,65%	48	KIRIKKALE	1.094	278.749	0,39%
8	ANTALYA	968	2.364.396	0,04%	49	KIRKLARELİ	2.450	356.050	0,69%
9	ARDAHAN	106	97.096	0,11%	50	KIRŞEHİR	949	234.529	0,40%
10	ARTVİN	36	166.143	0,02%	51	KİLİS	131.302	136.319	96,32%
11	AYDIN	11.392	1.080.839	1,05%	52	KOCAELİ	46.686	1.883.270	2,48%
12	BALIKESİR	3.391	1.204.824	0,28%	53	KONYA	97.018	2.180.149	4,45%
13	BARTIN	85	193.577	0,04%	54	KÜTAHYA	627	572.256	0,11%
14	BATMAN	21.418	585.252	3,66%	55	MALATYA	26.468	786.676	3,36%
15	BAYBURT	28	80.417	0,03%	56	MANİSA	12.212	1.413.041	0,86%
16	BİLECİK	484	221.693	0,22%	57	MARDİN	92.417	809.719	11,41%
17	BİNGÖL	869	273.354	0,32%	58	MERSİN	209.150	1.793.931	11,66%
18	BITLİS	616	341.474	0,18%	59	MUĞLA	13.439	938.751	1,43%
19	BOLU	1.776	303.184	0,59%	60	MUŞ	1.266	404.544	0,31%
20	BURDUR	8.749	264.779	3,30%	61	NEVŞEHİR	8.903	292.365	3,05%
21	BURSA	150.063	2.936.803	5,11%	62	NİĞDE	3.720	352.727	1,05%
22	ÇANAKKALE	3.042	530.417	0,57%	63	ORDU	592	742.341	0,08%
23	ÇANKIRI	403	186.074	0,22%	64	OSMANIYE	50.745	527.724	9,62%
24	ÇORUM	2.264	528.422	0,43%	65	RİZE	787	331.041	0,24%
25	DEMİZLİ	12.147	1.018.735	1,19%	66	SAKARYA	14.001	990.214	1,41%
26	DIYARBAKIR	32.833	1.699.901	1,93%	67	SAMSUN	3.658	1.312.990	0,28%
27	DÜZCE	1.295	377.610	0,34%	68	SİİRT	3.808	324.394	1,17%
28	EDİRNE	889	406.855	0,22%	69	SİNOP	104	207.427	0,05%
29	ELAZIĞ	11.580	583.671	1,98%	70	SİVAS	3.423	621.301	0,55%
30	ERZİNCAN	99	231.511	0,04%	71	ŞANLIURFA	473.952	1.985.753	23,87%
31	ERZURUM	870	760.476	0,11%	72	ŞİRNAK	14.932	503.236	2,97%
32	ESKİŞEHİR	3.131	860.620	0,36%	73	TEKİRDAĞ	10.578	1.005.463	1,05%
33	GAZİANTEP	387.118	2.005.515	19,30%	74	TOKAT	915	602.086	0,15%
34	GİRESUN	129	437.393	0,03%	75	TRABZON	2.532	786.326	0,32%
35	GÜMÜŞHANE	70	170.173	0,04%	76	TUNCELİ	44	82.498	0,05%
36	HAKKARİ	5.763	275.761	2,09%	77	UŞAK	2.150	364.971	0,59%
37	HATAY	443.477	1.575.226	28,15%	78	VAN	1.784	1.106.891	0,16%
38	İĞDIR	84	194.775	0,04%	79	YALOVA	3.313	251.203	1,32%
39	ISPARTA	7.159	433.830	1,65%	80	YOZGAT	3.051	418.650	0,73%
40	İSTANBUL	563.133	15.029.231	3,75%	81	ZONGULDAK	324	596.892	0,05%
41	İZMİR	137.624	4.279.677	3,22%					

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İstatistikleri.

